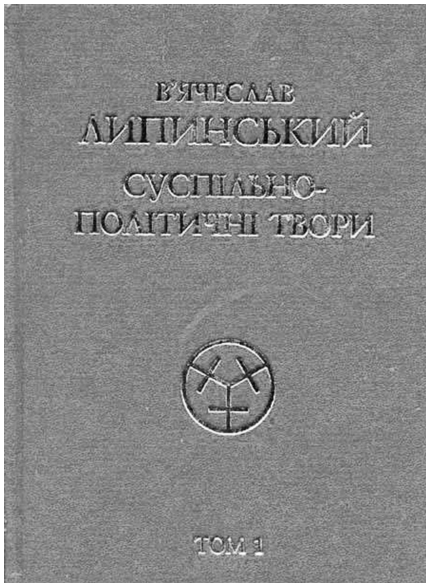

Липинський В.

ПОВНЕ ЗІБРАННЯ ТВОРІВ, АРХІВ, СТУДІЇ /

Гол. ред. Я.Пеленський. – Т.1:

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ТВОРИ (1908–1917) /

Ред. І.Гирич, О.Проценко. –

К.; Філадельфія: УКРАЇНСЬКИЙ ПИСЬМЕННИК, 2015. – 784 с. (серія «Твори»)

В інтелектуальній біографії практично будь-якого визначного мислителя чи інтелектуала є період «виношування» ідей і концептів, первісної проби сил та творчих можливостей, урешті-решт першого виходу на авансцену наукової, громадської чи політичної діяльності. Зазвичай такі відтинки часу вважають ключовими для висвітлення, розу-

міння й інтерпретації як майбутніх життєвих сценаріїв інтелектуалів, так і їхніх світоглядних трансформацій. У широкому сенсі йдеться про своєрідний пролог до тих знакових періодів/етапів життя та творчості, з якими здебільшого асоціюються постаті таких мислителів у рецепції наступних поколінь.

Із цієї перспективи часовий сегмент, що обіймає довоєнний (1908–1914 рр.) і воєнний (1914–1917 рр.) періоди інтелектуальної біографії визначного історика та громадсько-політичного діяча В'ячеслава Липинського, котрого вважають одним із фундаторів модерного консерватизму в національній політичній думці й, водночас, неоромантичного проекту, відомого переважно як державницький напрям в українській історіографії першої третини ХХ ст., становить неабияку цікавість. Тим паче, що підходи дослідників щодо інтерпретації поглядів і світосприйняття В.Липинського в означені періоди й до сьогодні залишаються доволі розмаїтими, а подекуди контраверсійними.

Загалом інтерпретації та тлумачення фахівців щодо поглядів раннього В.Липинського переважно поділяються на дві групи. Одні науковці вважають, що вже в довоєнну добу він був переконаним і послідовним консерватором. Натомість інші обстоюють думку про демократичний період у його житті та творчості. Дехто з дослідників посідає компромісну чи посередню позицію, зокрема наголошуючи на самостійницьких устремліннях В.Липинського, проте утримуючись від однозначної оцінки його візій у межах дихотомії демократизм/консерватизм.

Публікація тому з суспільно-політичними працями раннього В.Липинського за проектом 25-томного видання його праць (серія «Твори») суттєво розширює як поле цієї багаторічної дискусії, так і коло її потенційних учасників, оскільки вводить до повноцінного наукового обігу тексти, передусім польськомовні, котрими послуговувалося відносно небагато дослідників. До цього тому творів, підготовленого спільними зусиллями співробітників Східноєвропейського дослідного інституту ім. В.Липинського (Філадельфія, США) й Інституту

української археографії та джерелознавства ім. М.Грушевського НАН України (Київ), увійшли статті, замітки, рецензії, котрі друкувалися у часописах «Літературно-науковий вістник» (1908–1912 pp.), «Рада» (1908–1912 pp.), «Przegląd Krajowy» (1909 p.), «Діло» (1910 p.), «Украинская жизнь» (1912 p.), а також окремі праці, як-от «Наше становище на Русі-Україні» (1909 p.), «Шляхта на Україні: Її роль в житті українського народу на тлі його історії» (1909 p.), «Нарис програми Української демократичної хліборобської партії» (1917 p.) та ін.

Примітною особливістю й доброю традицією цього академічного багатотомника є паралельна публікація польськомовних оригіналів текстів В.Липинського поряд з українськими перекладами, що створює сприятливі можливості для текстологічних і компаративних практик. Цей самий принцип ужито й щодо єдиної російськомовної розвідки автора – «Политика польских руководящих сфер по отношению к Украине» (1912 p.), котра друкується разом із перекладом українською мовою.

Окрім того, у зазначеному томі подано ряд додатків, які окреслюють/доповнюють низку контекстів у текстах раннього В.Липинського, а також пропонують тлумачення й інтерпретації його поглядів, уточнення та нюансування окремих подій тощо. Це – «З хвиль життя: Маленький фейлетон» В.Піснячевського, анонімні публікації «Знов “пруські марки”», «Російська преса про “документи” Раковського» та «Історія “разоблачений” Раковського», замітки Б.Ярошевського «Провокація зненависті», С.Єфремова – «Перед процесом» та М.Лозинського – «Компрометація “легенди” про “пруські марки”», віршований фейлетон С.Черкасенка «Процес».

До додатків віднесено й передруки двох відомих публікацій Я.Пеленського «В'ячеслав Липинський (17.IV.1882 – 14.VI.1931)» та «Історичне мислення і політичні ідеї В.Липинського: До 30-ї річниці смерті українського історика і політика (14 червня 1961)», з яких останню вперше опубліковано у вигляді перекладу з німецькомовної статті, що свого часу побачила світ на шпальтах «Jahrbücher für Geschichte Osteuropas».

Збірка суспільно-політичної публіцистики раннього В.Липинського, як і попередні томи, має солідний науковий апарат, що складається з коментарів до надрукованих текстів, розлогого й деталізованого іменного покажчика, переднього слова редакторів цього тому та великої статті І.Гирича «Політична публіцистика В'ячеслава Липинського (1908–1917)».

У вступній розвідці до тому розглядається низка найважливіших проблем з обсягу політичних, публіцистичних, дослідницьких, громадських і комунікативних практик В.Липинського, як-от стосунки з українськими діячами до 1917 p., зокрема з М.Грушевським і Є.Чикаленком, а також побутування та співвідношення консервативних і демократичних настанов, народницьких мотивів, класовий, національний дискурси, представлення ролі шляхти й польського питання в Україні, циркуляція та сенс понять «нація», «територіалізм», «самостійність» у текстах цього політика й інтелектуала.

Практично всі порушені проблеми тією чи іншою мірою представлено в опублікованих працях В.Липинського. Тож вступна стаття вводить читача до світу публіцистики українського інтелектуала, демонструє спрямованість його

суспільно-політичних і світоглядних зрушень. Відтак намічаються й деталізуються провідні ідеї та концепти в текстах В.Липинського, котрі дозволяють скласти рельєфні й виразні уявлення напередодні його знакового інтелектуального повороту 1920-х рр.

Зауважимо, що мотивації раннього В.Липинського як публіциста й історика формувалися з перспективи нових вимог українського руху початку ХХ ст., який потребував новітніх візій національної історії, зокрема перегляду традиційних соціальних і політичних ролей як у минувшині, так і їхнього окреслення щодо найближчого майбуття. Тому в текстах 1908–1914 рр. проступає своєрідне розуміння та представлення соціальних і культурницьких функцій історії на теренах українського суспільства.

Зрештою вже в публіцистиці довоєнної доби В.Липинський постає як інтелектуал з аристократичним кодексом честі, підвищеною емоційною чутливістю, цілісною та багатогранною системою цінностей, тонкою, своєрідною рівновагою численних лояльностей, які репрезентують напрочуд сильну, оригінальну, творчу індивідуальність. Більше того, саме у цих текстах віднаходимо низку саморефлексій автора, в яких яскраво проступає екзистенціальне єго В.Липинського як українського політичного мислителя.

Вочевидь порушена проблематика становить неабиякий інтерес як для фахівців, так і широкого кола шанувальників цього українського політика й інтелектуала, кількість яких помітно зросла за два останні десятиліття. Тим більше, що опублікований корпус текстів дозволяє простежити і проаналізувати, як формувалася блискуча творча манера В.Липинського-публіциста з численними ретроспекціями та апеляціями до минувшини, яскравими автопроекціями й образами, котрі вражали, бентежили багатьох його сучасників, зокрема навіть лівої орієнтації.

На цій мажорній й обнадійливій нотці можна було б і завершити нашу рецензію та побажати колегам, які готують наступні томи, нових успіхів. Утім, процес видання тому з публіцистикою В.Липинського продукує й не дуже оптимістичні думки та невтішні спостереження, пов'язані з подальшою реалізацією, ба навіть долею цього цікавого, важливого, а в низці аспектів – візцевого академічного проекту вітчизняної соціогуманітаристики, до якого долучилося кілька поколінь знаних українських інтелектуалів по обидва боки Атлантики.

Передусім нагадаємо, що 2018 р. проект із підготовки та видання 25-томного зібрання праць В.Липинського у трьох серіях («Твори»: історичні праці та монографії, політичні трактати й публіцистика; «Архів»: листи, щоденники, записки та нотатки В.Липинського, кореспонденція різних осіб до нього, матеріали віденського посольства; «Студії»: дослідницькі праці й матеріали про життя та творчість, рід В.Липинського) відзначить свій піввіковий ювілей, принаймні офіційно задекларований¹, оскільки попередні плани й задуми ви-зрівали та циркулювали ще раніше в академічному середовищі діаспори.

Водночас слід зауважити й наголосити, що останній том із 25-томного зібрання творів В.Липинського, в якому видрукувано його листування, вийшов

¹ Літературна спадщина і архів Вячеслава Липинського: проспект 25-томового видання. – Філадельфія, 1968. – 16 с.

ще 2003 р.², себто часовий проміжок між публікацією попереднього тому листування й тому публіцистики сягнув 12 років! Якщо взяти до уваги те, що у трьох означених серіях («Твори»³, «Архів»⁴, «Студії»⁵) загалом видано вісім томів, то нині академічний і видавничий проект із публікації та введення до наукового обігу спадщини В.Липинського вступив у вирішальну й критичну фазу свого буття. Про це свідчить складний і суперечливий марафон із підготовки рецензованого тому, котрий затягнувся з технічних, організаційних і, головню, фінансових причини більш, ніж на десять років. Очевидно, що тривалий час проект де-факто перебував у підвішеному, призупиненому стані, котрий створив чимало ризиків для його успішної реалізації в нашу динамічну, швидкоплинну добу та безперечно позначився на якості підготовки текстів.

На часі пошук дієвих й адекватних форматів координації співпраці дослідників в нашій країні та поза її межами, котрий накладається на чергову зміну/ротацію поколінь українських учених, які багато років опікуються цим проектом, кардинальні трансформації сучасної України, економічні негаразди тощо. На сьогодні проект видання спадщини В.Липинського може суттєво переформатуватися й набути нового дихання або, на превеликий жаль, тихо та непомітно, як уже не раз траплялося, відійти в небуття... Ще одну зупинку на 10–15 років проект навряд чи зможе пережити, а його потенційне дублювання за нинішніх обставин та умов існування української науки видається, щонайменше, не виправданим марнотратством. За великим рахунком, у найближчій перспективі питання переформатування проекту 25-томного зібрання творів В.Липинського стоятиме надзвичайно гостро: або – або.

О.В.Ясь (Київ)

² *Липинський В.* Повне зібрання творів, архів, студії / Гол. ред. Я.Пеленський. – Т.1: Архів. Листування (А–Ж) / Ред. Р.Залуцький, Х.Пеленська; вступ. ст. Х.Пеленської, Р.Залуцького, І.Гирича, Т.Осташко; відп. за випуск О.Проценко. – К.: Філадельфія, 2003. – 960 с.

³ *Липинський В.* Твори / Ред. Л.Білас. – Т.2: Участь шляхти у великому українському повстанні під проводом гетьмана Богдана Хмельницького. – Філадельфія, 1980. – ХСVIII, 637 с.; *Його ж.* Твори. Архів. Студії / Ред. Л.Білас, Я.Пеленський. – Т.3: Україна на переломі 1657–1659: Замітки до історії українського державного будівництва в XVII-ім столітті. – Філадельфія, 1991. – LXX, 346 с.; *Його ж.* Повне зібрання творів, архів, студії / Ред. Я.Пеленський. – Т.6, кн.1: Листи до братів-хліборобів про ідею і організацію українського монархізму. – К.: Філадельфія, 1995. – XLVIII, 470 с.

⁴ *Липинський В.* Архів. – Т.6: Листи Дмитра Дорошенка до В'ячеслава Липинського / Ред. І.Коровицький. – Філадельфія, 1973. – XLIV, 450 с.; *Його ж.* Архів. – Т.7: Листи Осипа Назарука до В'ячеслава Липинського / Ред. І.Лисяк-Рудницький. – Філадельфія, 1976. – ХСIX, 530 с.

⁵ *Липинський В.* Студії / Ред. Я.Пеленський. – Т.1: В'ячеслав Липинський: історико-політологічна спадщина і сучасна Україна: Мат. міжнар. наук. конф. (Київ – Луцьк – Кременець, 2–6 червня 1992 р.). – К.: Філадельфія, 1994. – 284 с.